

นายอภิรักษ์ เสงประเสริฐ
นางสาวจิตติสุตา สายมาลา

โครงการประมาณการรายจ่าย เงินบำนาญของข้าราชการ

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Population Ageing) กล่าวคือ การมีประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดและมีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ. 2553 สัดส่วนของประชากรสูงอายุคิดเป็นร้อยละ 11.9 และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมดในปี พ.ศ. 2573 ทำให้รัฐบาลมีภาระในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับ สัดส่วนของประชากรวัยทำงาน (อายุ 15 - 59 ปี) ที่มีแนวโน้มลดลง จะส่ง

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับมหภาค ได้แก่ ผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รายได้ต่อหัวของประชากร การออม การลงทุน การคลังภาครัฐ และการจ้างงาน และในระดับจุลภาค ได้แก่ ผลกระทบต่อตลาดสินค้าและบริการต่างๆ โดยเฉพาะสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รวมถึงผลกระทบต่อรายจ่ายบำนาญ¹ ซึ่งเป็นเงินที่รัฐบาลจ่ายให้แก่ข้าราชการเพื่อเป็นหลักประกันด้านรายได้ในการดำรงชีพในวัยเกษียณ ให้สามารถใช้ชีวิตได้โดยไม่เป็นภาระต่อลูกหลาน โดยคาดว่าในอีก 20 ปีข้างหน้า รายจ่ายบำนาญจะสูงขึ้นมากกว่า 8 เท่าของรายจ่ายปัจจุบัน หรือคิดเป็นเงินประมาณ 800,000 ล้านบาทต่อปี อันเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนข้าราชการที่เกษียณอายุจากเดิมปีละ 15,000 คน เป็น 50,000 คน ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของอายุขัยเฉลี่ยของข้าราชการบำนาญ ส่งผลให้รายจ่ายบำนาญดังกล่าวจะเป็นภาระผูกพันต่องบประมาณของประเทศ ซึ่งหากไม่มีการเตรียมหามาตรการรองรับที่ดี อาจส่งผลกระทบต่อฐานะการคลังของประเทศในอนาคต

กรมบัญชีกลางในฐานะหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการเบิกจ่ายเงินบำนาญให้แก่ข้าราชการบำนาญ จึงได้จัดทำโครงการศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มและจัดทำประมาณการรายจ่ายบกลาง รายการเงินบำนาญในระยะยาวเพื่อให้ทราบแนวโน้มรายจ่ายเงินบำนาญและเงินที่จ่ายในลักษณะเดียวกับเงินบำนาญ เช่น เงินช่วยค่าครองชีพผู้รับเบี้ยหวัดบำนาญ (ช.ค.บ.)² ในระยะยาว จากเดิมที่มีประมาณการล่วงหน้าเพียง 1 ปีงบประมาณ พร้อมทั้งเตรียมหาแนวทาง/มาตรการรองรับในกรณีที่ยังจ่ายบกลางรายการดังกล่าวมีแนวโน้มสูงขึ้น และอาจก่อให้เกิดภาระต่องบประมาณรายจ่าย

■ สิทธิในการรับบำเหน็จบำนาญ

เมื่อข้าราชการออกจากราชการในกรณีต่างๆ จะมีสิทธิในการเลือกรับบำเหน็จบำนาญที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเหตุที่ออกจากราชการและอายุราชการ รายละเอียดดังตาราง

¹ เงินบำนาญ คือ เงินตอบแทนความชอบที่ได้รับราชการมาซึ่งจ่ายเป็นรายเดือนและจ่ายตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

² เงินช่วยค่าครองชีพผู้รับเบี้ยหวัดบำนาญ (ช.ค.บ.) คือ เงินที่จ่ายให้แก่ผู้ได้รับหรือมีสิทธิได้รับเบี้ยหวัด บำนาญปกติ หรือบำนาญพิเศษ เพราะเหตุทุพพลภาพ หรือมีสิทธิได้รับบำนาญพิเศษ หรือบำนาญตกทอดในฐานะทายาท หรือผู้อุปการะหรือผู้อยู่ในอุปการะเพื่อช่วยค่าครองชีพ

บทที่ ๓ ในบัญชีรายจ่ายของรัฐบาล

ตารางสถิติในการรับบำเหน็จบำนาญ เมื่อออกจากราชการในกรณีต่างๆ

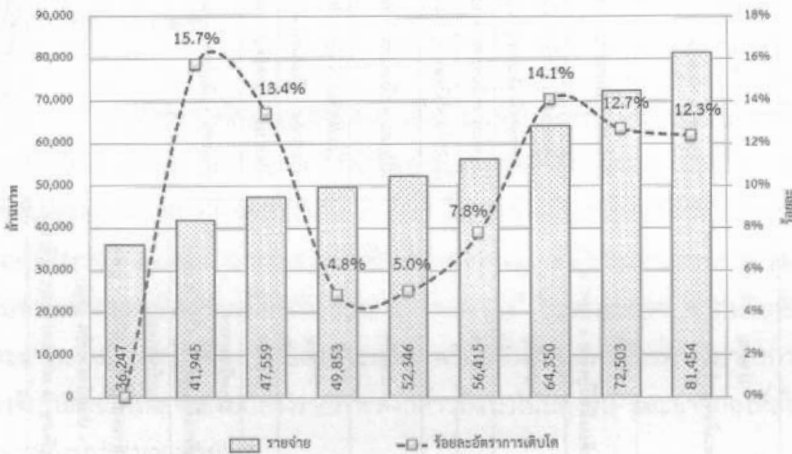
เหตุผลจากราชการ	อายุราชการ	สิทธิในการเลือกรับบำเหน็จหรือบำนาญ	กรณีไม่ได้รับบำเหน็จ อนุมัติเงินจากกระทรวงการคลัง	กรณีเป็นสมาชิก กบข. จะได้รับเงิน 2 ส่วนจากกระทรวงการคลัง
เกษียณ	1 ปีขึ้นไป แต่ไม่ถึง 10 ปี	บำเหน็จ	บำเหน็จ เงินเดือนเต็มสุดท้าย x เวลาราชการ	บำเหน็จ เงินเดือนเต็มสุดท้าย x เวลาราชการ
		บำนาญ	บำนาญ เงินเดือนเต็มสุดท้าย x เวลาราชการ /50	บำนาญ อัตราเงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย x เวลาราชการ /50 แต่ไม่เกินร้อยละ 70 ของอัตราเงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย
เหตุสุดวิสัย	10 ปีขึ้นไป	หรือเลือกรับบำเหน็จ	บำเหน็จ เงินเดือนเต็มสุดท้าย x เวลาราชการ	บำเหน็จ เงินเดือนเต็มสุดท้าย x เวลาราชการ
		บำนาญ	บำนาญ เงินประเดิม (ถ้ามี) + เงินคงเหลือ + เงินสะสม + เงินสมทบ + ผลประโยชน์	บำนาญ
เหตุรับราชการนาน	25 ปีขึ้นไป	หรือเลือกรับบำเหน็จ	บำเหน็จ	บำเหน็จ
		บำนาญ	บำนาญ เงินประเดิม (ถ้ามี) + เงินคงเหลือ + เงินสะสม + เงินสมทบ + ผลประโยชน์	บำนาญ
ลาออก	ไม่ถึง 10 ปี		-	บำเหน็จ
		10 ปีขึ้นไป แต่ไม่ถึง 25 ปี	บำเหน็จ	บำเหน็จ
ลาออก	25 ปีขึ้นไป	บำนาญ	บำนาญ เงินประเดิม (ถ้ามี) + เงินคงเหลือ + เงินสะสม + เงินสมทบ + ผลประโยชน์	บำนาญ
		หรือเลือกรับบำเหน็จ	บำเหน็จ	บำเหน็จ
เสียชีวิต (ปกติ)	1 ปีขึ้นไป	บำเหน็จตกทอด	บำเหน็จตกทอด เงินเดือนเต็มสุดท้าย x เวลาราชการ	บำเหน็จตกทอด เงินเดือนเต็มสุดท้าย x เวลาราชการ
เสียชีวิต ระหว่างรับบำนาญ	-	-	บำเหน็จตกทอด (30 เท่าของบำนาญรายเดือน + ช.ค.บ.) - บำเหน็จดำรงชีพ (ถ้ามี) + เงินช่วยเหลือ (3 เท่าของบำนาญรายเดือน)	บำเหน็จตกทอด (30 เท่าของบำนาญรายเดือน + ช.ค.บ.) - บำเหน็จดำรงชีพ (ถ้ามี) + เงินช่วยเหลือ (3 เท่าของบำนาญรายเดือน)
ไล่ออก	-	-	เงินสะสม + ผลประโยชน์	เงินสะสม + ผลประโยชน์

■ รายจ่ายรายการเงินบำนาญ

รายจ่ายรายการเงินบำนาญมีแนวโน้มสูงขึ้นจาก 36,247 ล้านบาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 เป็น 81,454 ล้านบาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 หรือคิดเป็นอัตราการเติบโตร้อยละ 124.7 โดยอัตราการเติบโตของรายจ่ายรายการเงินบำนาญที่สูงถึงร้อยละ 15.7 และ 13.4 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 และ 2548 ตามลำดับ นั้น เป็นผลมาจากโครงการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนด (Early Retire) ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ซึ่งสำนักงาน ก.พ. ได้กำหนดให้มีโครงการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดอีกครั้ง เป็นระยะเวลา 5 ปี (ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 - 2556) อันจะส่งผลให้อัตราการเติบโตของรายจ่ายรายการเงินบำนาญมีแนวโน้มสูงขึ้นอีกครั้ง ดังภาพ

รายจ่ายรายการเงินบำนาญ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 - 2554

นอกจากรายจ่ายรายการเงินบำนาญยังมีรายจ่ายรายการอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย รายจ่ายที่จ่ายให้แก่ผู้รับบำนาญโดยตรง ได้แก่ รายการเงินบำเหน็จดำรงชีพ³ รายการเงินบำเหน็จตกทอด⁴ และรายจ่ายที่ส่งเข้ากองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการเพื่อเป็นเงินสำรอง⁵ เงินสมทบ⁶ และเงินชดเชย⁷ ให้กับข้าราชการที่เป็นสมาชิก กบข.

³ เงินบำเหน็จดำรงชีพ คือ เงินที่จ่ายให้ผู้รับบำนาญซึ่งจะขอรับบำเหน็จดำรงชีพในอัตราไม่เกินสิบห้าเท่าของบำนาญรายเดือนแต่ไม่เกิน 400,000 บาท
⁴ เงินบำเหน็จตกทอด คือ เงินที่จ่ายให้ข้าราชการเสียชีวิตระหว่างรับราชการ หรือทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัดเสียชีวิต และผู้รับบำนาญปกติหรือมีสิทธิได้รับบำนาญปกติ หรือได้รับบำนาญพิเศษเพราะเหตุทุพพลภาพเสียชีวิต
⁵ เงินสำรอง คือ เงินที่รัฐจ่ายเข้ากองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ เป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของงบประมาณรายจ่ายบำเหน็จบำนาญของข้าราชการประจำปี
⁶ เงินสมทบ คือ เงินที่รัฐจ่ายสมทบเข้ากองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ให้สมาชิกที่สะสมเงินเข้ากองทุนฯ ในอัตราร้อยละ 3 ของอัตราร้อยละ 3 ของอัตราร้อยละ 3 ของอัตราเงินเดือน
⁷ เงินชดเชย คือ เงินที่รัฐจ่ายเข้ากองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ให้สมาชิกเป็นประจำทุกเดือนในอัตราร้อยละ 2 ของอัตราเงินเดือน

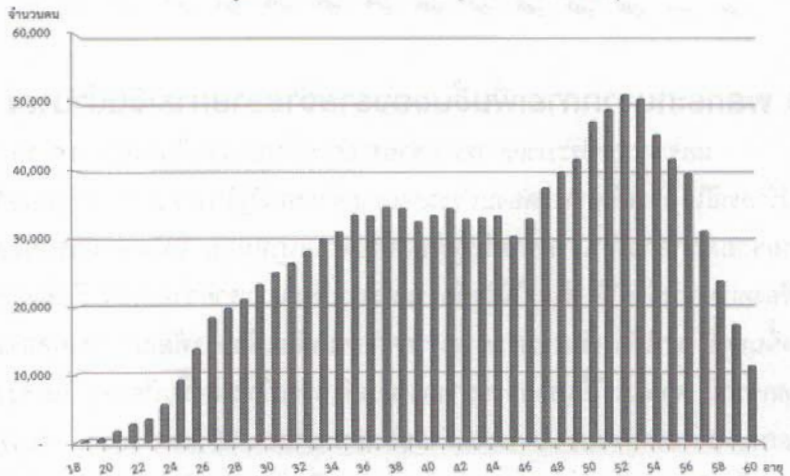

รายจ่ายรายการเงินบำนาญและเงินอื่นที่เกี่ยวข้อง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 - 2554

จากข้อมูลของข้าราชการทั้งหมดในปัจจุบัน พบว่ามีความสอดคล้องกับแนวโน้มสังคมผู้สูงอายุของประเทศ กล่าวคือ มีข้าราชการที่กำลังจะสู่วัยเกษียณ (อายุระหว่าง 50 - 60 ปี) เป็นจำนวนมาก ซึ่งจะส่งผลให้รายจ่ายบำนาญมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคตอันใกล้

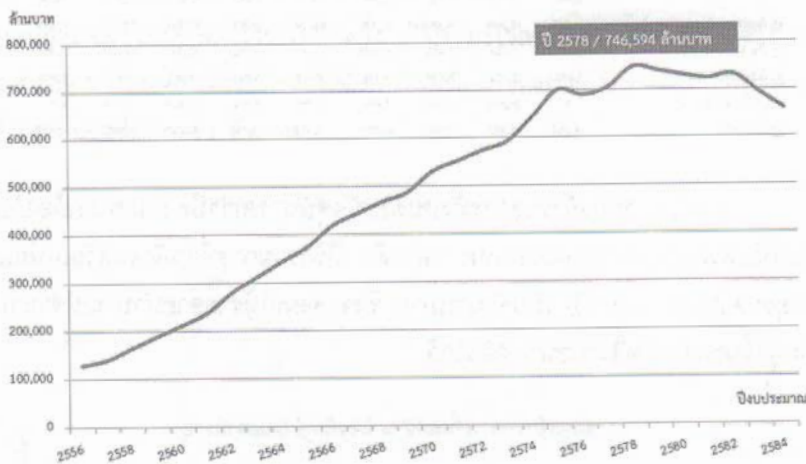
ข้อมูลข้าราชการทั้งหมด ณ ปัจจุบัน จำแนกตามอายุ

จากการประมาณการพบว่า รายจ่ายรายการเงินบำนาญแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนสูงสุดในปีงบประมาณ พ.ศ. 2578 เป็นจำนวนเงินถึง 746.594 ล้านบาท ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากจำนวนข้าราชการที่จะเกษียณอายุในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2556 - 2565 มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก จากปัจจุบันที่มีจำนวนผู้เกษียณอายุตามปกติในแต่ละปีประมาณ 15,000 คน ร่วมกับข้าราชการที่เข้าโครงการ

Early Retire ทำให้มีผู้ที่ออกจากราชการปีละประมาณ 30,000 คน แต่ในช่วงเวลา 10 ปีข้างหน้า จำนวนผู้เกษียณอายุตามปกติจะเพิ่มขึ้นเป็นปีละ 40,000 - 50,000 คน ก่อนจะลดลงเหลือประมาณปีละ 35,000 คน หรืออาจกล่าวได้ว่าจำนวนผู้เกษียณอายุในช่วงนั้น จะมีจำนวนมากกว่าผู้รับบำนาญทั้งหมดในปัจจุบัน ส่งผลให้รายจ่ายเงินบำนาญสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งสังเกตได้จากความชันของเส้นที่บในภาพ

ประมาณการรายจ่ายบำนาญ

ผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายรายการเงินบำนาญ

ผลจากการประมาณการรายจ่ายรายการเงินบำนาญในกรณีต่างๆ พบว่าไม่่ว่ากรณีใดก็จะเกิดภาระต่องบประมาณรายจ่ายของรัฐในระยะยาว ประกอบกับรายจ่ายดังกล่าวเป็นรายจ่ายที่รัฐต้องจ่ายตามกฎหมาย จึงไม่สามารถชะลอหรือดเนินการจ่ายได้ ส่งผลให้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อการนี้สูงขึ้นทุกปี ทำให้วงเงินงบประมาณรายจ่ายคงเหลือเพื่อการพัฒนาประเทศลดลง นอกจากนี้ จากแนวโน้มรายจ่ายรายการเงินบำนาญที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อรายจ่ายรายการเงินสำรอง ตามมาตรา 72 แห่ง พ.ร.บ. กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกำหนดให้รัฐตั้งงบประมาณรายจ่ายเป็นรายปีเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของงบประมาณรายจ่ายบำเหน็จบำนาญของข้าราชการประจำปี เข้าบัญชีเงินสำรองทุกปีจนกว่าเงินสำรอง เงินกองกลางและดอกผลของเงินดังกล่าวจะมีจำนวน 3 เท่าของงบประมาณรายจ่ายบำเหน็จบำนาญของข้าราชการในแต่ละปี ดังนั้น เมื่อรายจ่ายรายการเงินบำนาญเพิ่มขึ้น วงเงินงบประมาณรายการเงินสำรองก็จะต้องปรับเพิ่มขึ้นด้วย

ดังนั้น เพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในส่วนของภาระรายจ่ายบำนาญของข้าราชการ จึงสมควรมีการจัดเตรียมแผนการจัดทำงบประมาณเพื่อรองรับรายจ่ายรายการเงินบำนาญที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต เช่น การจัดเตรียมเงินทุนสำรองล่วงหน้า (Sinking Fund) เพื่อการจ่ายเงินบำนาญในอนาคต รวมถึงการจัดเตรียมแผนการบริหารกำลังคนภาครัฐเพื่อรองรับการเกษียณอายุราชการของข้าราชการกลุ่มใหญ่ เช่น การจัดเตรียมกำลังคนเพื่อทดแทน (replacement plan) การจัดเตรียมบุคคลเพื่อทดแทน (successor plan) และการพิจารณาขยายอายุเกษียณราชการสำหรับตำแหน่งที่มีความขาดแคลน (retirement age extension)

เอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้อง

1. ผลการศึกษาโครงการประมาณการรายจ่ายเงินบำนาญของข้าราชการ
2. พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชกฤษฎีกาเงินช่วยเหลือค่าครองชีพผู้รับเบี้ยหวัดบำนาญ พ.ศ. 2521 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง